

Turulpörkölt? Krzysztof Varga
Saspörkölt? Turulpörkölt
 Európa, Bp., 2009.

A Varsóban élő Krzysztof Varga (1968), akinek lengyel és magyar vér folyik ereiben, sajátos könyvet tett az asztalra: kulináris élvezetekre épülő turisztikai, az újságírói látásmódon túl alig merészkedő – hevenyészett – szociográfiai, történelmi és a napi politikát Triannonnal és a következményeivel elegyített, liberális szósszal leöntött Magyarország-kalauzt. (A mű Lengyelországban állítólag nagy sikernek örvend, sőt az egyik neves irodalmi díjat, a Nikét is megkapta.)

Krzysztof Varga jókedvű országyáróként ide és oda is bepillant, a lepusztult vidéki otthonokba és a kihalt Ormánságba éppúgy, mint az ópusztaszeri és mohácsi emlékhelyekre, és mondja, mondja, mondja a magáét. Felületesen, hiszen annak okán, hogy apja révén (aki igencsak siránkozott az elcsatolt területek miatt) egy kissé magyar is, azt hiszi, hogy szavainak megváltogatása nélkül nyugodtan gyalázkodhat.

Könyvét tekinthetjük az apával való szembenállásnak – leszámolásnak –, hiszen ő is éppoly elmaradott, melankolikus hazaképpel megáldott ember volt, mint a vereségtudatban „lubickoló”, sőt a kiszolgáltatottságot „élvező” honfitársai. Ember, akinek magyarság-tudatát – ellentétben fiával – nem csupán a lehajtható pálinkák, az ínycsiklandó szagok, a piacok és kurvás szórakozóhelyek nyüzsgései, a zürzavaros élet kacatjai alakították, hanem az a magatartásból eredeztethető lelkület is, amelynek tulajdonosa (a tonnás gondok cipelője) az ország történelmével, balsorsával, elesettségével, ritkán győzelmével együtt lélegzik.

Az elbitangolt, a történelmet, a mitológiát, a magyarság őstörténetét és szokásvilágát nem vagy csak felületesen ismerő fiú – szegény László Gyula ezredmagával forog a sírjában – más, könnyebben meghódítható ösvényeken toporog. Mert szeme rossz – s a látását segítő lencsét rosszindulatú doktorok csiszolták –, úgy képzelem, hogy az út rövidül alatta, és halad, holott egy helyben áll. A hajdani Magyarország felfedezése című könyvsorozatban megjelent munkák, a hatalom zsarnoki cenzúrája ellenére, ezerszer valószínűbb képét adták a magyar életsorsnak és gondolkodásnak, a fogyás traumáját megélt vagy meg nem élt nemzetnek, mint Varga lezser, a napi politika egy szeletét (az SZDSZ-es magyarságképet) kiszolgáló, sőt azt megerősíteni igyekvő vázlatos zümmögései.

Az író apja halála után, 2004-ben egy évet töltött Magyarországon, hogy leszámoljon legközelebbi vérsé-

gi rokonának hibáival, és hogy „intellektuálisan és érzelmileg feldolgozza végleges elválásukat”. Másnak – ha tisztességesen műveli a szakmáját – egy év arra sem elég, hogy a lovát (fűj, magyar motívum!) a munkához kívánt érzékkel lecsutakolja. Krzysztof Vargának viszont arra bőven elég volt – rohanós tempóban jól gurult a régi autója (és itt-ott, megtudván lengyel kötődését, még kivételeztek is vele) –, hogy a magyar nép melankóliájáról valló melankolikus lázálmainak alapot adó hazai valóságot megtapasztalja.

Miközben tapasztal ezt-azt (Horthy fehér lova és a sok, a fertőzésnél is veszélyesebb turul-szobor vagy turul-ábrázolat különösen böki csőrét), ezredévet ugrik vissza az időben: a honfoglalás szerinte nem más, mint rabló öldöklés, s szemében a nevezetes „Gyurcsány takarodj!”, sőt az ezt kiváltó „nemzeti” megmozdulás is a zürzavaros nemzeti karakter megnyilvánulása.

A magyarság honfoglalásáról, kalandozásairól hetet-havat összehordva arra a következtetésre jut (okfejtéséből mindenütt hiányzik a tudás), hogy „a magyarság ősforrásait sokkal nehezebb megtalálni, mint az Amazonas eredetét”. Csüggednie persze nem nagyon kell, hiszen a változatosságok – hol a Moszkva téri bisztró teraszán ül, hol a Váci utca „amatőr kurvait” szemléli, hol a sosem szeretett Balaton partján ácsingózik, hol az Ózdi Ipari Park unatkozó biztonsági őreit vizslatja – üdítően hatnak fantáziájára és karikírozó képességére.

Ám, szerencsére, epébe mártott tollával nemcsak a magyar nemzetkarakter és múlt szimbólumait tagadó (több esetben meggyalázó) világpolgárok szobrát fényesíti – éljen a nemzetköziség és a liberalizmus! –, hanem némelykor megjuhászodva a helyzet (a valódi problémák) lírai érzékenységgű föltárójává is válik. „Az utazó úgy érzi magát az Ormánságban, mintha egy lapos mini-Erdélyben volna. Akik teheték, rég elmentek innen. Becsomagoltak, magukkal vitték az Istenüket is, a templomok ugyanis évek óta zárva vannak.”

Dicséretnek is hangozhatna az előbbi meglátásom, ha az idézett szöveg után közvetlenül nem az következne – a könyvnek ezer ilyen félrehallása van –, hogy „Magyarország vallási élete szerfölött gazdag, de csak a Magyar Televízióban és a Duna tévében.” (Az író itt a naponkénti déli harangozásokra utal.) Aki a Magyar Narancsból tájékozódik, az könnyű tollal írja le – vagy nem tudja, mit beszél, vagy a fordító, Hermann Péter tévesztette el a házsámot –, hogy ama nevezetes Kossuth-téri lakozáson „élemedett korú markotányosnők osztják a zsíros kenyeret”.

Aki a Bertolt Brechtől idáig halló visszhangot nem érzékeli – a valódi jelentés átment, szépen szólva, a fordítottjába –, az a megbotránkoztatás érdekében

olyasféle eszme-futtatásokra is képes, amely inkább hat a mitológia és egy nép lelkületének meggyalázásaként, mint humorba bugyolált „tudom is, nem tudom is” megállapításként. A turulok előfordulási helyét nyugtázva (emlékmű, kocsmá, egy kiszolgálólány lapos melle) írja lengyel–magyar, az identitását kereső és láthatóan meg nem találó „hősünk”: „A turul, mely a sas és a liba furcsa kereszteződése, a magyar álmodozásokat és komplexusokat is megszemélyesíti.”

Szegény kerecsensólyom mit vétett, hogy ily nemes frigy ajándokaként ábrázoltassék! A sas, szerelmes hímként, nyilván az író szívébe zárt lengyel sas rokonnaként került ide, a liba pedig – Varga bizton ismeri a *Lúdas Matyit* – Döbrögi szolgájának a hóna alól.

Aki ebben a betűerdőben kalandozva nem fedezi föl az írói jellemalkotás, a kalandozás közbeni megvilágosodás megnyerő igazságait, szimbólumait, kevésbé fogja megérteni, hogy Krzysztof Varga miért épp a turulból – hiszen az orosz lánghús is kínálta magát pecsenyének (igaz, ahhoz az íróból hiányzott az ánglus vér) – akart főzni magának pörköltet. Íme a gyöngyszemek!

„A magyar pincér méltósága egyedül a fürdőkabinos méltóságához hasonlítható”; „A magyar búskomorságának és életuntságnak elsősorban a zöldségesek esnek áldozatul”; „A zabálás jó orvosság a bánat ellen”; „Az első világháború tiszta, becsületes mészárlás volt”; „A mohácsi vereség kívánságra jött: »Egy vereség rendel, helyben«”; „1959. március huszonegyedikén Mansfeldet áldozati állatként (áldozati bárányként? – a szerk.) helyezték a bolsevik forradalom oltárára”; „Egy anekdota szerint a magyarok azért nem szeretik egymást, mert még nem szoktak hozzá ahhoz, hogy véget ért a nomadizálás”; „A magyar kultúra története az öngyilkosságok története”; „Az öngyilkosság a magyar kultúra legsikeresebb exportcikke”; „A tényéről csak a turul-sült hiányzik”; „Ma a magyar politikának nagyobb szüksége van Cicciolinára, mint eddig bármikor. Ilona asszonynak sikerülhetne egy nagy adag jótékony hatású szexet bevinni a magyar közéletbe és megbékíteni a szüntelenül párviadalozó két politikai bikát”; Krzysztof Varga ha felületes is, ha nagyképű is, ha tudatosan félrebeszél is, dörzsölt író. Ha ezt várják tőlem, miért ne adnám. Giccsverset – érthetetlenül fölháborodva (az egészet közli is) – éppúgy eleméz, körülír, serpenyőjében megforgat, mint valódi, esztétikai értékkel bíró alkotást

(*Szindbád, A Hidember*; Balogh Rudolf-fotók, stb.). A világhírnévre szert tett Seres Rezső halhatatlan dala ebbe a panorámába éppúgy beletartozik, mint a nemzeti sírhely emlékszoberain lévő megannyi alak formás feneke, combja, vagy valamely piac hurkás bódéja, pecsenyesütője – igaz, ma már az étek mellé nem lehet pálinkát venni. Írtatik is a turul és a magyar (rovásírás, hagyomány, mítosz, karakter, érték, szokásjog, viselkedéskultúra, stb.), mert annyi van belőle, mint a nyű.

Érdekes, helyenként drámai a magyar–lengyel író származástani, nem egy titkot is kibeszélő „családi” kabaréja, melyet a közép-európai kifürkészhetetlen sors tett ilyenné: groteszk jeleneteiben ugyancsak fájdalmassá. A furcsa indíttatású „szocio-regény” humorosnak tetsző szövegével (az író, egyik megnyilatkozása szerint, a mű címét is csak iróniának gondolta) átlép egy olyan – lehet, hogy csak az erkölcs mezején létező – határt, amelyet a csehekét kíméletlen ítélőszék elé állító Jaroslav Hašek *Svejk* című remekművében sosem lépett át. Igaz, ott az író vigyázta a szöveget, itt az indulatos publicista.

Ha a *Turulpörkölt* étlapján végigtekintünk – az önmagukban is kiadós fogások egyben fejezetcímek is –, a fekete humort jócskán túllépő (mondjuk, illetlen) arzenálnak olyan tág képét kapjuk, amely jobban vall egy identitástudattal küszködő író valós-valótlan rémálmáról – ha lengyel vagyok, akkor miért magyar, s ha magyar vagyok, akkor miért lengyel? –, mint Magyarországról. A fejezetcímekben belesűrűsödik mindaz a fellengzős kivagyiság, szociografikus, de igencsak elnagyolt – csöppet sem szimpatikus – énkép, amely harsányságával úgy taszító, hogy közben – főképp a tudatlanok számára – vonzó is.

Tanulság? Ha fölkináltatik is bármelyik éték – a Kádár-paprikás, a Horthy-pecsenye, a Rákosi-leves, a Bulcsú-Lehel pörkölt, a Szent István-szalámi, a Gyurcsány-Orbán lecsó, a Kossuth-zsír és az Árpád-szelet –, egyiket sem kötelező megenni. Nem az a kérdés hát, hogy Turulpörkölt-e vagy Saspörkölt, sokkal inkább az, hogy bármely nép mítoszába – legyen az angol, német, lengyel, magyar, zsidó vagy cigány – érdemes-e belerondítani. Határozott nem a válasz. Mert aki ezt teszi, veszít önbecsüléséből, és föladja azt a jogát, hogy mások felett ítélkezzék.

Szokolczay Lajos